

2. Ústecký kraj – historická specifika a kontexty terénní sociální práce v regionu

Jan Vašat

Úvod

Následující kapitola má za cíl uvést čtenáře do situace v Ústeckém kraji. Má ozřejmit, proč bylo terénní šetření, jehož výsledky prezentuje předkládaná kniha, uskutečněno právě v tomto regionu. Jejím cílem je shrnout historický, sociální i politický vývoj a identifikovat příčiny a souvislosti sociálních problémů, jež na tomto území v současné době panují. Kapitola zároveň obsahuje i popis toho, jak na tyto problémy reaguje terénní sociální práce.

Historický a sociální kontext sociálních problémů v Ústeckém kraji

Ústecký kraj má v sociální oblasti řadu specifík daných historickými souvislostmi a zároveň podpořených necitlivou politikou před rokem 1989, ale i po něm.

Specifické je složení obyvatelstva, kdy velká část zde žijících lidí nemá k regionu historické vazby. To je dáno zejména vysídlením původního německého obyvatelstva po druhé světové válce a následným doosídlováním lidmi, které region potřeboval zejména pro uplatnění v dělnických profesích – doly, těžký průmysl. Chybějící identitou spojenou s místem je vysvětlováno poměrně snadné zboření nejen desítek vesnic, ale i celého královského města Most (Spurný 2016) pro velice krátkodobý zisk v podobě vytěženého uhlí. Lze předpokládat, že zboření historicky cenného města by neproběhlo tak snadno ani v době socialismu, pokud by se jednalo o místo, se kterým by byli obyvatelé (včetně místních stranických špiček) spjati a k němuž by cítili přináležitost, měli by tudíž chuť pečovat o odkaz předků – zde se ve velké míře jednalo o odkaz předků německých, kteří tu již nežili.

Již zmíněné doly a chemické továrny v regionu potřebovaly převážně níže kvalifikované či úplně nekvalifikované zaměstnance na těžkou manuální práci. Proto se severní Čechy (podobně jako oblast severní Moravy a Slezska) staly dominantně cílem tzv. politiky rozptylu realizované od šedesátých let. Jednalo se o cílené stěhování Romů z východoslovenských osad do průmyslových center Čech a Moravy organizované socialistickým státem. Ačkoliv politika rozptylu nebyla úspěšná (pro odpor samotných Romů, kteří měli být přesídlováni, i pro nechuť národních výborů v místech, kam měli být přesídlováni) a jako neúspěšnou ji samotný socialistický stát ukončil, spontánní přesun Romů z chudých východoslovenských osad do bohatších oblastí Čech a Moravy, které poskytovaly možnost pracovního uplatnění prakticky pro každého, probíhal nadále (Jurová 1993).

V této době také vznikala první území označovaná dnes jako sociálně vyloučené lokality. Jedním z nich je panelové sídliště Most 15, všeobecně známé pod nepřesným označením Chanov (dle vesnice bezprostředně se sídlištěm sousedící), kde byla již od sedmdesátých let vytvářena cíleně segregovaná romská lokalita (Spurný 2016). Sestěhování různých lidí s různými rodinnými vazbami, osobní historií, normami, hodnotami, které pojila jen přisouzená etnická nálepka, resp. přiřazení do etnické kategorie (Jenkins 2014) od začátku nefungovalo. Těch, kterých se bydlení na nově budovaném sídlišti mělo týkat, se nikdo neptal, zda se cítí být Romy, nebo zda chtějí obývat prostor s jinými lidmi se stejnou přisouzenou nálepkou. Sídlíště se stalo symbolem nezvládnutého řešení soužití majority s Romy. Podrobně se počátky budování sídliště označovaného jako Chanov zabývá Haušild (2008). Nicméně po roce 1989 se zde nic zásadního nezměnilo a přehlídka politických omylů (Šimáček 2019) či přímo populistických výkřiků v podobě například „postavíme vesnici pro lůzu“ (Česká televize 2018a) zde nachází své uplatnění dosud.

Další dnes známou sociálně vyloučenou lokalitou jsou Předlice v krajském Ústí nad Labem, kde již od šedesátých let bylo nabízeno bydlení převážně romským dělníkům, a pokud si nějaká romská rodina chtěla koupit domek, bylo to možné opět pouze v Předlicích. To dalo základ dnešní skladbě obyvatel této lokality, kde vedle sebe žijí lidé relativně bohatí i lidé velice chudí, které pojí opět pouze zvnějšku připisovaná etnicita a s ní spojené obtíže při snaze najít bydlení v jiné části města.

Po roce 1989 byla nejprve v podnicích rušena místa vyloženě nadbytečná, která sloužila k udržení umělé zaměstnanosti obyvatelstva, následně byli v privatizovaných podnicích propouštěni zejména lidé s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace, pokud nebyl podnik uzavřen úplně, jak se to stalo v pří-

padě některých textilních továren ve šluknovském výběžku. Propouštění přebytkových zaměstnanců pochopitelně nebylo specifické jen pro severní Čechy, nicméně vzhledem k velké koncentraci nekvalifikovaných lidí v regionu, kteří přestali být uplatnitelní na otevřeném trhu práce, se potíže s velkou nezaměstnaností, zejména strukturálního charakteru, dotkly tohoto regionu více než jiných (Pleskot 2009).

Po roce 1989 podpořil propad sociálně ohrožených Romů zákon o nabývání a pozbývání státního občanství nově vznikající ČR (Vašečka 2004). Díky nastavení jeho podmínek pro získávání občanství nově vznikajícího státu (a existenci podobného zákona v nově vznikající SR) vznikla početná skupina lidí, která nedosáhla na občanství ani jednoho z nově vznikajících států. Ačkoliv ani tato skutečnost není charakteristická jen pro severní Čechy, opět se zde vlivem skladby obyvatel a velkého počtu lidí, kteří v minulosti migrovali ze slovenského území na české, projevila výrazněji než v jiných částech ČR. Velký počet lidí se zde ocitl bez občanství, a tím pádem bez možnosti legálně pracovat nebo si požádat o sociální dávky.

Současná situace – sociální problémy v regionu

Vyšší míra nezaměstnanosti oproti jiným krajům je typická pro Ústecký kraj stále, zejména významné je to v okresech, které byly postiženy strukturální nezaměstnaností spojenou s útlumem těžby (Most, Chomutov) nebo textilního průmyslu (šluknovský výběžek v rámci okresu Děčín). V rámci Ústeckého kraje se tak vyskytuje to, co Mareš (2004) nazývá kapsami chudoby. Naopak se zde ale nacházejí také oblasti, zejména ty sousedící se Středočeským krajem, s dobrou dopravní dostupností Prahy, které se od výše zmiňovaných okresů liší a tvoří jakýsi širší prstenec kolem Prahy, vyznačují se nižší nezaměstnaností a vyšší životní úrovní (zejména okres Litoměřice, část okresu Louny).

Na území Ústeckého kraje se nachází významný počet lokalit označovaných jako sociálně vyloučené, jejichž obyvatelé splňují charakteristiky kultury chudoby (Lewis 1968). Lidé žijící v prostředí kultury chudoby se vyznačují tím, že si vytvářejí specifické vzorce chování, které jim pomáhají adaptovat se na dlouhodobý život v chudobě ve společenství dalších chudých lidí, zabraňují jim však se z chudoby vymanit. Lidé z prostředí kultury chudoby minimálně participují na fungování společenských institucí a jsou také politicky neaktivní, nemají třídní vědomí, necítí příslušnost k nějaké společenské skupině, nevnímají žádné vazby mezi sebou a jinými lidmi v podobné situaci na jiném místě. Orientují se na svou aktuální situaci v daném místě a čase, neuvažují

o problémech přesahujících rámec prostoru, ve kterém se pohybují. Nepovažují za důležitou znalost historie a neuvažují o budoucnosti – ani své vlastní, ani širšího celku. Kultura chudoby se mezigeneračně reprodukuje, děti jsou v rámci ní socializovány.

Proč tomu tak je – proč v Ústeckém kraji vznikl větší počet sociálně vyloučených lokalit než v řadě jiných krajů a proč Ústecký kraj (spolu s kraji Moravskoslezským a Karlovarským) dominuje statistikám počtu sociálně vyloučených lokalit i počtu lidí tato území obývajících, již bylo částečně vysvětleno výše – historické souvislosti spojené s proměnou složení obyvatelstva, požadavky na nekvalifikovanou pracovní sílu, její následné propouštění, nezakořeněnost místních lidí tíhnoucích ke „snadným“ řešením projevující se ochotou naslouchat extremistům a v mnoha obcích také ne zcela zdařilá privatizace bytového fondu. Někteří lokální politici i po mnoha letech hájili privatizaci bytového fondu s odůvodněním, že soukromý vlastník se o nemovitost postará lépe než obec (Vašat 2010). Tento předpoklad na obecné rovině nelze popírat, nicméně pokud politici hovoří o privatizaci domů v sociálně vyloučené lokalitě typu ústeckých Předlic, kde nebylo reálné, aby se obyvatelé domů stali jejich vlastníky, tak jako tomu bylo třeba v jiných čtvrtích, což měl být původní záměr privatizací, neplatí už tak zcela. Vlastníky se zde totiž stali různí spekulanti bez vztahu k lokalitě, nájemníkům i městu, kteří zde realizovali jediný cíl – rychlý zisk bez vynaložených nákladů. Domy se tak dostávaly postupně do stále horšího stavu, což jejich majitele, kteří zde nežili, nezajímalo. Z mnoha domů se stávaly neobyvatelné ruiny – slovy místních obyvatel: „dům skončil“. A tak právě v Předlicích postupně „skončila“ řada domů různých vlastníků, kteří již na nemovitostech dostatečně vydělali a jejich další osud jim byl lhostejný. Město již nemělo vliv na dění v konkrétních domech a vzhledem k zanedbatelnému množství bytů, které si ponechalo ve svém vlastnictví, ani na bytovou politiku jako takovou. Podobná situace jakou zde ilustruji na příkladu ústeckých Předlic, postihla řadu jiných měst. Některá se následně, když nahlédla, že rychlý zisk v podobě peněz za prodej domů přinesl větší množství dlouhodobých ztrát v podobě sociálních problémů, zhoršené bezpečnostní situace, snažila bytový fond vykupovat zpět. Mnohdy ale vlastníci požadovali za zpětný odkup částky, které nebyly pro města přijatelné, případně odprodávali až domy, které „skončily“, a město tak již řešilo jen demolici budovy ohrožující okolí.

V období mezi lety 2006 a 2014, kdy probíhal monitoring sociálně vyloučených lokalit (Gabal 2006, Čada 2015), se jejich počet na území Ústeckého kraje zvýšil téměř o polovinu (z 63 na 89 vyloučených lokalit) a výrazně narostl i po-

čet lidí tyto lokality obývajících. Na druhou stranu někteří autoři (Trlifajová & Hurrle 2018) diskutují o tom, zda skutečně došlo k tak výraznému nárůstu počtu vyloučených lokalit, zejména ve venkovských oblastech, pro něž dle prvního monitoringu typické nebyly, nebo zda je tak výrazný nárůst dán také lepším poznáním lokalit ve venkovských oblastech, které již při prvním monitoringu fakticky existovaly a jen nebyly zaznamenány.

Na specifičnost kraje z hlediska zadluženosti obyvatelstva poukazuje Mapa exekucí (Otevřená společnost 2019), kde dle posledních údajů k roku 2019 byly čtyři z první pětice okresů dominujících největším procentem lidí v exekuci právě v Ústeckém kraji. Velká míra zadluženosti je spojena s již výše zmíněnými problémy regionu, kterých zneužívají tzv. „obchodníci s chudobou“, kteří aktivně obcházejí právě chudé lidi a nabízejí jim „výhodné“ půjčky na cokoliv. U nich předpokládají nižší míru finanční gramotnosti a zároveň tíživou životní situaci, v níž jsou ochotni, resp. nuceni vzít si úvěr s nevýhodně nastavenými podmínkami, který nebudou schopni nikdy splatit. Věřitel v nich má zdroj dlouhodobého příjmu v podobě nízkých měsíčních splátek, které neumožňují ani příslušenství dluhu. Pokud nejsou schopni splácet, nabídnou se půjčka další a dochází k „vytloukání klínu klínem“ – neschopnost splácet několik půjček se vyřeší novou, opět zdánlivě výhodnou půjčkou. To se následně stává tématem spolupráce lidí se sociálními pracovníky různých sociálních služeb a s dluhovou problematikou se tak nepotýkají jen specializované poradny, ale sociální pracovníci téměř všech sociálních služeb, stejně jako sociální pracovníci na obcích. Předluženým lidem v produktivním věku se pak nevyplatí legálně pracovat, neboť snaha o zvýšení příjmu končí v rukách exekutora a věřitelů, a pokud dosahuje dluh vyšších částek, je si člověk vědom, že jej nebude reálně splatit už nikdy, a proto je strategie dlouhodobé nezaměstnanosti zcela pochopitelnou racionální volbou. Sociální pracovník pak může stát před volbou, zda se snažit motivovat klienta k hledání zaměstnání, protože to od něj očekává společnost, nebo zda akceptuje klientovu racionální volbu vycházející z jeho situace. Klient mnohdy, jelikož je vycvičen sociálními službami k tomu, co by měl říkat, co se od něj očekává při vstupu do služby (že chce najít práci), opakuje naučené fráze, o nichž si myslí, že je pracovník chce slyšet.

Některé obce v Ústeckém kraji se v nedávné minulosti potýkaly s pochody neonacistů. Ty se konaly u různých příležitostí pod různými záminkami a s různou mírou ochoty majoritní společnosti naslouchat a případně se aktivně připojovat k těmto aktivitám. Zatímco v Ústí nad Labem, kde si za záminku vzali kritiku spojeneckého bombardování města na konci druhé

světové války, se s podporou místních obyvatel nesetkali, v nedaleké Krupce, Duchcově či na janovském sídlišti v Litvínově, kde své pochody obraceli přímo proti tzv. „nepřizpůsobivým“, což brali stejně jako řada politiků jen jako zastírající označení pro Romy, se k nim již přidávali i místní občané. V Duchcově se Dělnická strana sociální spravedlnosti (nástupnice zrušené Dělnické strany) dostala do zastupitelstva, dokonce již druhé funkční období po sobě je její zástupce členem rady města. Specifická situace nastala ve šluknovském výběžku, kde původní demonstrace proti sociálnímu napětí a neřešení situace, které se společně účastnili romští i neromští obyvatelé, byla zneužita extremisty a s podporou některých místních se přetransformovala na etnicky zaměřené protiromské demonstrace (Janebová, Valová, 2016). Došlo tak k obviňování obětí, kdy ti, jejichž špatné životní podmínky nebyly politickou reprezentací řešeny, se rázem v pohledu mnohých stali zdrojem všech problémů. To jistě umocnila i hospodářská krize, kdy mnoho lidí, kteří přišli o zaměstnání, mělo potřebu si na někom vylít vztek a chudí Romové se hodili jako obětní beránek jejich frustrace.

Toto jsou témata, kterými jsou bezprostředně ovlivněni sociální pracovníci, kteří působí v různých organizacích a na různých pozicích v rámci Ústeckého kraje. Ať již působí ve službách v rámci vyloučených lokalit, kde se s tématy setkávají každodenně, nebo působí třeba v pobytových službách sociální péče, kde se jich témata týkají méně bezprostředně, žádný sociální pracovník nemůže zůstat těmito tématy a způsoby jejich řešení ze strany politických reprezentací nezasažen.

Některé obce v kraji včetně krajské metropole na sebe upoutaly pozornost také poměrně svérázným přístupem k opatření obecné povahy, které umožňovalo obcím vymezit „oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů“, pro něž se obecně vžilo označení „bezdotkatkové zóny“, neboť podstatou bylo právě to, že v takto vymezeném území bude výrazně omezena možnost čerpat jednu z dávek pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení.

Původní záměr zavedení tohoto opatření měl vést ke snížení koncentrace sociálně slabých lidí (zde tedy vyjádřeno nárokem na doplatek na bydlení) v prostorech, které splňovaly vymezené charakteristiky zvýšených sociálně nežádoucích jevů. Jak později konstatoval Ústavní soud (2021), nelze jedině, kteří se dostali do určité sociální situace a splňují nároky na určitý typ dávky, činit odpovědnými za zhoršenou sociální situaci v určité části města. Nicméně právě například krajské město Ústí nad Labem k tomu přistoupilo tak, že za tzv. „bezdotkatkovou zónu“ označilo úplně celé území města. Populisticky to samozřejmě mohlo fungovat na část voličů, které bylo sdělováno,

že žádní noví sociálně slabí se do města již nemohou přistěhovat. Ačkoliv to nikdy nebylo explicitně pojmenováno, toto rozhodnutí bylo možné chápat jako opatření „protiromské“, neboť nepřátelské postoje části obyvatel vůči Romům jsou zde patrné (Weinerová 2014) a populistická protiromská karta se v místní politice objevuje poměrně často a je jí stále dopřáván dostatek pozornosti. Argument, že se do města nebudou moci stěhovat další sociálně slabí (mezi řádky obyvateli i politiky čteno „Romové“), tak na mnoho lidí působil. Již ale nebylo zmíněno, že v praxi se toto opatření nedotkne jen lidí migrujících do Ústí nad Labem odjinud, ale také lidí, kteří ve městě již žijí. Nárok na doplatek na bydlení tak neměli ani ti, kteří se přestěhovali v rámci města (nebo i třeba jen v rámci jednoho domu – např. senior stěhující se do menšího bytu v téže domě, kde žije mnoho let), nebo ti, jimž se změnila sociální situace a o dávku si potřebovali nově požádat – to se opět netýkalo jen Romů, ale také seniorů, lidí se zdravotním handicapem, matek samoživitelů a dalších skupin. Tento populistický experiment s negativními dopady na životy mnoha obyvatel města ukončil až nález Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2021.

Ústecký kraj se coby jeden z mála nepřipojil ke kampani obědů do škol podporované MPSV. Představitelé kraje v podobě tehdejšího hejtmána a náměstka hejtmána pak vršili řadu nespojitých, vzájemně si protiřečících argumentů, proč je to tak správné a proč nemají být děti sociálně slabých rodičů podporovány možností pořízení bezplatného oběda či oběda za symbolickou cenu na základní škole, na kterou dochází. (Česká televize 2018b, Česká televize 2018c). Zároveň tehdy představitelé kraje argumentovali vlastním dotačním programem, který měl být z jejich pohledu nastaven lépe než program ministerský, reálně však nikdy nebyl spuštěn a téma se začalo řešit až po výměně vedení kraje po volbách. Do té doby byly děti, jejichž rodiče si nemohli dovést hrazení obědů ve škole, odkázány na pomoc neziskových organizací, případně projekty a aktivitu jednotlivých škol či obcí je zřizujících.

Terénní sociální práce v Ústeckém kraji

Jaký je stav terénní sociální práce v Ústeckém kraji? Terénní sociální práce může mít různé podoby. Nezahrnuje pouze registrované sociální služby poskytované terénní formou, ale také řadu jiných služeb realizovaných zejména neziskovými organizacemi a poskytovaných v přirozeném prostředí jejich příjemců, sociální práci realizovanou obcemi, nebo sociální práci realizovanou např. na OSPOD.

Pokud jde o sociální služby, terénní formou jsou realizovány jak služby sociální péče (osobní asistence, pečovatelská služba, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby), tak také služby sociální prevence (raná péče, tlumočnické služby, krizová pomoc, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, sociální rehabilitace). V rámci služeb realizovaných terénní formou je v Ústeckém kraji nejvíce zastoupena ze služeb sociální péče pečovatelská služba (53 poskytovatelů), ze služeb sociální prevence pak terénní programy (43 poskytovatelů) (MPSV 2022).

Jednotlivé služby poskytované terénní formou mají z podstaty výrazně odlišný charakter. Zásadní je rozdíl zejména mezi službami sociální péče a službami sociální prevence. U služeb sociální péče, zejména těch zaměřených na seniory, lze v souvislosti s vyšším věkem dožití očekávat rostoucí poptávku. Dalším faktorem, který by měl ovlivnit zvyšující se poptávku zejména po terénních službách pro seniorskou populaci, je trend deinstitucionalizace, který je aktuální zejména v rámci péče o cílovou skupinu lidí se zdravotním postižením, kdy v kraji zanikla některá pobytová zařízení umístěná na periferiích a nahradily je různé formy podpory samostatného bydlení, případně bydlení v menších zařízeních komunitního typu začleněných v rámci běžné městské zástavby. Lze očekávat, že podobný trend se bude týkat i služeb pro seniory, kteří tvoří početnou skupinu.

Služby sociální péče a prevence se také významně liší co do „typických“ cílových skupin těchto služeb, tím pádem také co do ochoty veřejnosti podporovat služby pro tyto cílové skupiny, a tedy i politické ochoty deklarovat podporu těmto službám. Zjednodušeně řečeno, mnohý politik se rád nechá spojovat s podporou služby pro seniory, méně politiků chce však již být spojováno se službou pro uživatele návykových látek.

U služby sociální péče také bývá zpravidla jednoznačnější, kdo službu poptává, na čí potřeby reaguje. A kdo se také částečně podílí na jejím financování formou úhrad za poskytnuté služby. U služeb sociální prevence to bývá méně jednoznačné, do hry vstupuje řada aktérů. Někaké představy o cílech a ideálních efektech služby může mít uživatel služby, jiné její poskytovatel a úplně jiné zase politická reprezentace obce či kraje, která se na financování služeb významným způsobem podílí. Služby se tak mohou lišit i v tom, na čí objednávku reagují – ty, které reagují na objednávku představitelů samospráv, mohou jimi být vnímány jako kvalitnější, ačkoliv vůbec nereagují na potřeby své klientely, kterou se mohou snažit jen přizpůsobit obrazu majority, resp. její politické reprezentace. (Zmiňují politickou reprezentaci

majority, neboť klienti služeb sociální prevence mají mnohdy společné to, že aktivně neparticipují na politickém dění.)

A nesmíme zapomínat na další druhy sociální práce v terénní podobě, zejména sociální práci na obcích a agendu pracovníků OSPOD, kteří, ač jsou zavaleni stále narůstající administrativní zátěží, mají mít stále jádro své činnosti v poznání přirozeného prostředí svých klientů, o jejichž osudech rozhodují.

Sociální služba v podobě terénních programů je v Ústeckém kraji poměrně hojně zastoupena – počet služeb (43) je hned druhý nevyšší za krajem Moravskoslezským (47). Průměr je 15,4 služby na kraj. Terénní programy poskytuje v Ústeckém kraji 26 různých poskytovatelů. Samozřejmě samotné číselné vyjádření nemusí vypovídat mnoho a je očekávatelné vzhledem k výše nastíněným problémům zejména strukturálního charakteru, s nimiž se region dlouhodobě potýká.

Zároveň jednotliví poskytovatelé sociálních služeb (ale i realizátoři jiných forem sociální práce) jsou mezi sebou ve vzájemně konkurenčním postavení, kdy soupeří nejen o dotace a granty, ale také o jazyk a pojmy, kterými bude téma, jímž se zabývají, popisováno (Doubek a kol. 2015). Soupeření o omezené zdroje vyčerpává jak organizace, tak sociální pracovníky, kteří v nich pracují, natolik, že nemají prostor věnovat se ničemu jinému než případové práci, na kterou dostali grant a kterou musí vykázat (Janebová 2014).

Sociální pracovníci tak mají velice málo prostoru k tomu, aby usilovali o strukturální změnu na úrovni obcí i na úrovni kraje jako celku. Chce-li služba přežít, ustupuje do pozadí snaha o prosazování práv a zájmů klient-ských skupin, na kterou není ani čas, ani ji nelze pokrýt z dotací na realizaci sociální služby. Jako úspěšná se v takovém systému jeví služba, která vyplňuje správným způsobem všechny předepsané výkazy, nikoliv služba, která skutečně pomáhá ke zkvalitnění životů svých klientů. Před sociálními pracovníky v praxi se tím otevírá dilema, ke komu být loajální – ke klientovi, nebo k donorovi v podobě instituce veřejné moci. Přičemž loajalita s klienty může znamenat konflikt s chleboďárcem a případně i konec poskytování služby, loajalita k donorovi zajišťuje poměrně slušnou šanci na pokračování činnosti, která ale nemůže vést ke strukturálním změnám, které jsou pro dosažení změn v některých případech nezbytné.

Závěr

Jak již bylo zmíněno v úvodu, smyslem této kapitoly bylo především demonstrovat, proč se autoři této knihy rozhodli uskutečnit svůj výzkum právě v Ústeckém kraji. Zároveň ale text ukazuje, že povaha mnoha problémů, kterým sociální práce, resp. kontaktní práce čelí a na které se snaží svými metodami reagovat, je strukturální. Strukturální povaha sociálních problémů nicméně v žádném případě neznamena, že by příčinou zmíněných problémů nebylo konkrétní jednání na úrovni jednotlivce. Naopak tento text měl ukázat, že strukturální problémy jsou často důsledkem rozhodnutí konkrétních aktérů, kteří strukturu utvářejí a reprodukují. Jejich svět se se světem sociální práce v lepším případě dotýká, v horším případě vůbec neprotíná. Tato skutečnost sama o sobě není charakteristická pouze pro Ústecký kraj, nicméně v tomto regionu se možná nejvíce projevuje.

Bibliografie

Čada, K. (2015). *Analýza sociálně vyloučených lokalit*. Praha: GAC.

Česká televize. (2018a). Slušní a lůza. 168 hodin. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/218452801100916/obsah/644160-slusni-a-luza> [citováno 15. 7. 2022].

Česká televize. (2018b). Bez oběda. 168 hodin. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10117034229-168-hodin/218452801101104/> [citováno 15. 7. 2022].

Česká televize. (2018c). Sytý hladovému nevěří. 168 hodin. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10117034229-168-hodin/218452801101111/> [citováno 15. 7. 2022].

Doubek, D., Levínská, M. & Bittnerová, D. (2015). *Pomoc a pořádek. Kulturní modely v pomáhajících profesích*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Gabal, I. (2006). *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: GAC.

Haušild, J. (2008). Kořeny chanovských problémů. In: Jakoubek, M. & Budilová, L. (Eds.). *Romové a Cikáni – neznámí i známí*. Voznice: Leda.

Janebová, R. (2014). *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Janebová, R. & Valová, H. (2016). Mohou za nepokoje na Šluknovsku v roce 2011 Romové? Rekonstrukce událostí z pohledu sociálních pracovníků a dalších participantů. *Sociální práce*. 16(3). s. 57–75.

Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. London: Routledge.

Jurová, A. (1993). *Vývoj rómskej problematiky na Slovensku po roku 1945*. Bratislava: Goldpress Publishers.

Lewis, O. (1968). The Culture of Poverty. In: Cohen, Y. A. *Man in Adaptation*, Chicago: Routledge.

Mareš, P. (2004). Sociální exkluze a inkluze. In: Sirovátka, T. (Ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Georgetown.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2022). *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/> [citováno 1. 7. 2022].

Otevřená společnost. (2019). *Mapa exekucí*. [online]. Dostupné z: <https://www.mapaexekuci.cz/> [citováno 15. 7. 2022].

Pleskot, I. (2009). Zaměstnanost a nezaměstnanost a sociální potenciál regionu. In: Zich, F. (Ed.). *Sociální potenciál starého průmyslového regionu*. Praha: Professional Publishing.

Spurný, M. (2016). *Most do budoucnosti. Laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Karolinum.

Šimáček, M. (2019). Město Most – laboratoř přešlapů v sociálním začleňování. *Fórum sociální politiky* 2019(6). s. 30–32.

Trlifajová, L. & Hurrle, J. (2018). Stěhování chudých a vznik sociálně vyloučených lokalit na venkově z perspektivy místních samospráv. In: Bernard, J. (Ed.). *Nic se tady neděje... Životní podmínky na periferním venkově*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Vašat, J. (2010). *Bydlení v sociálním vyloučení v Ústí nad Labem*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Vašečka, I. (2004). Koncepcia rómskej integrácie – problémy a nové možnosti ich riešenia. In: Šimíková, I. & Vašečka, I. (Eds.). *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Barrister & Principal.

Weinerová, R. (2014). *Romové a stereotypy. Výzkum stereotypizace v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum.

Ústavní soud. (2021). *Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 40/17*. [online]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2021/Pl._US_40_17_na_web.pdf [citováno 15. 7. 2022].